

Motion till riksdagen 2005/06:Ub290

av **Sten Tolgfors m.fl. (m)**

Studentfrågor

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en högre utbildningspremie.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av ett reformerat studiefinansieringssystem.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en parlamentarisk utredning av studiefinansieringssystemet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utgångspunkter för ett reformerat studiefinansieringssystem.
5. Riksdagen beslutar att avskaffa fribeloppsgränsen i enlighet med vad som anförs i motionen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att del av stadigvarande bostad skall kunna hyras ut med skattelättnad för uthyraren.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kårobligatoriet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studenternas studiesociala situation.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av studiesociala förhållanden på postdoktornivå.²

¹Yrkande 6 hänvisat till SkU.

²Yrkande 9 hänvisat till SfU.

Fel! Okänt namn på

Det måste löna sig att investera i utbildning

Det är viktigt att utbildningssystemet ger människor de bästa möjliga förutsättningarna att växa och utvecklas. Målet är att skapa förutsättningar för en högkvalitativ högre utbildning med mångfald, valfrihet och kvalitet. Denna utbildning skall locka så många individer som möjligt att studera och avlägga examen vid ett svenskt universitet eller högskola.

Alla som vill och har de grundläggande kunskaperna skall kunna välja den utbildning som han eller hon anser bäst bidrar till att förverkliga deras livsprojekt. I det sammanhanget har studiemedelssystemet en viktig roll att spela.

För att locka människor att skaffa sig högre utbildning och därtill ofta studieskulder krävs också att människor vet att ökade kunskaper är en investering som värderas och ger bättre förutsättningar för framtiden. Ett grundläggande problem i Sverige är att det inte lönar sig särskilt väl att investera i en bra utbildning, åtminstone inte så länge man väljer att arbeta och betala skatt i Sverige. Därför är det viktigt att föra en skattepolitik som gör att det lönar sig att utbilda och förkovra sig. Det behövs med andra ord en högre utbildningspremie i Sverige. Vi moderater föreslår en skattereform som gör det mer attraktivt att utbilda sig och arbeta.

Det behövs ett nytt studiemedelssystem

Det nuvarande studiemedelssystemet har många brister. CSN:s dubbla monopol, som beslutande myndighet och som utbetalare, gör att systemet inte är särskilt flexibelt. Det uppmuntrar inte heller till individuella lösningar, utan snarare till att låna maximalt. Dessutom är servicenivån till studenterna, som det alltid blir i monopolverksamheter, bristfällig. Friberoppsgränsen hämmar studenternas möjligheter till egen finansiering och leder till onödigt stor skuldbörda för många.

Det är även problematiskt att reglerna och regeringen i princip helt bortser från att det finns olika sätt att finansiera studier. Insikten om att statliga lån för heltidsstudier inte är den enda finansieringsformen för studier lyser med sin frånvaro.

En del studenter vill arbeta och studera, men hindras av dagens regler för friberopp. En del främst äldre studerande har sparat ihop pengarna som de använder. Andra väljer att studera på deltid eller vid sidan av sitt arbete. Ytterligare andra har amorterat på sina huslån och har där ekonomiskt utrymme för studier. Tyvärr för regeringen inga som helst resonemang kring hur studiemedelssystemet skall kunna kombineras med olika finansieringsmöjligheter.

Vi moderater tycker att det är dags att sluta lappa och laga i ett dåligt studiemedelssystem. Därför vill vi ge en parlamentarisk utredning i uppdrag att se över hela studiefinansieringssystemet och komma med förslag till ett nytt studiemedelssystem. Det behövs av flera anledningar politisk enighet kring ett långsiktigt, hållbart och överblickbart studiefinansieringssystem.

Moderata utgångspunkter

Moderata samlingspartiet har följande utgångspunkter för arbetet med att skapa ett nytt hållbart och överblickbart studiefinansieringssystem:

För det första skall ett framtida studiefinansieringssystem vara ekonomiskt hållbart och överblickbart både för den enskilde studenten och för samhället.

För det andra skall högre utbildning löna sig även ekonomiskt. Ett sätt att bidra till högre lönsamhet är att på olika sätt försöka hålla nere studenternas skuldsättning. Bland annat vill vi avskaffa fribeloppsgränsen, så att det blir möjligt för studenterna att arbeta utan att få minskade studiemedel.

För det tredje skall systemet bidra till att motverka social snedrekrytering. Många vågar av olika skäl inte ta steget in i den akademiska världen. Det avgörande är att det skall löna sig att investera tid, möda och kraft i högre studier.

För det fjärde skall skulderna betalas tillbaka. Det nuvarande systemet bidrar snarare till ökad skuldsättning, och därmed ökade svårigheter för den enskilde att kunna betala tillbaka studielånet. Idag ligger studielån på fler hundra miljoner kronor hos kronofogden för indrivning. Var tionde före detta student finns nu i fogdens register, merparten är vuxenstuderande. Utbildning får aldrig användas som arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

För det femte skall systemen skilja på sådan finansiering som är relaterad till studierna och sådan som inte kan direkt hänföras till detta område, exempelvis barn och bostad under studietiden. Sådana kostnader måste hanteras i särskild ordning.

För det sjätte skall studenter kunna få såväl privatekonomisk rådgivning som information om vilken kvalitet olika utbildningar har innan de fattar ett av de viktigaste investeringsbesluten i sina liv.

För det sjunde behövs ett större mått av flexibilitet både avseende antalet studieveckor för längre utbildningar och för antalet månader med studiemedel per år. Exempelvis visar en undersökning som Medicine Studerandes Förbund har gjort att nästan 50 procent av studenterna på läkarprogrammet har studerat minst en termin innan de påbörjat sin fem och ett halvt år långa medicinutbildning. Det gör det svårt att klara utbildningen inom de sex år som rätt till studiemedel föreligger.

För det åttonde måste utrymme ges för fler individuellt anpassade lösningar genom att konkurrensutsätta CSN. Studenter som vill bör kunna ta sina studielån via sin bank eller annat låneinstitut. Här kan erfarenheter hämtas från det finska systemet som tillämpar statliga borgensåtaganden för studielån.

För det nionde skall reglerna i studiemedelssystemet vara lika för alla – ingen grupp skall på mer eller mindre godtyckliga grunder kunna få en högre bidragsnivå. Därför har vi tidigare avvisat dagens rekryteringsbidrag. Studera skall man göra för att utveckla sina kunskaper, för att få arbete och för att lyckas på arbetsmarknaden, däremot inte för att få bidrag.

Fel! Okänt namn på

Bostadsbristen måste åtgärdas

Kunskap och högre utbildning är avgörande för Sveriges framtid och fortsatta tillväxt. I det perspektivet är det viktigt att människors möjligheter att studera är goda. Ett problem som många studenter brottas med är bostadsbristen.

För att komma till rätta med problem på bostadsmarknaden lägger Moderata samlingspartiet fram förslag om att förändra hyressättningssystemet, förenkla plan- och byggprocessen och främja konkurrensen på byggmarknaden med mera. För utförligare beskrivning av dessa förslag hänvisar vi till partiets partimotion angående bostadspolitik.

I bostadsdebatten riktas fokus ofta på hur fler bostäder skall kunna produceras. Men då bortses från att det med relativt små medel kan frigöras många bostäder i befintliga småhus eller lägenheter. I många länder hyr privatpersoner ut en del av sin bostad. Det kan exempelvis vara för att dryga ut inkomsten eller för att huset har blivit för stort när barnen är utflugna. I Norge kan en privatperson hyra ut under 50 procent av sin bostad utan att betala skatt för hyresinkomsten. Systemet underlättar för ungdomar och studerande att få tag på bostäder. Enligt en undersökning som Stockholms Handelskammare låtit genomföra, kan andelen stockholmare som hyr ut privatbostäder öka från dagens 2 procent till 9 procent.

Uppskattningsvis kan således 55 000 stockholmare tänka sig att hyra ut delar av sin bostad, om det vore mer ekonomiskt fördelaktigt. Det bör bli lättare för privatpersoner att hyra ut en del av bostaden, för att på så sätt frigöra fler bostäder. Vi anser att en del i stadigvarande bostad skall kunna hyras ut, med skattelättnad för uthyraren. Detta är ett snabbt, enkelt och billigt sätt att få fram bostäder på tillväxt- och universitetsorter.

Att investera i kunskap är att investera i landets framtid. Bostadsbristen får inte bli ett hinder för människor att utbilda sig. Det är därför viktigt att vi på både kort och lång sikt får fram studentbostäder till landets studerande.

Oacceptabelt organisationstvång

Moderata samlingspartiet vill avskaffa kårobligatoriet eftersom vi värnar den negativa föreningsfriheten, det vill säga alla människors rätt att stå utanför en förening. Vi kan inte acceptera att studenter, alldeles oavsett vad de själva vill, tvångsansluts till en organisation. Att kårerna inte alltför sällan agerar politiskt gör inte saken bättre. För oss är det en mycket viktig demokratisk princip att alla medborgare, även studenter, själva får avgöra vilka föreningar som de vill tillhöra.

Kårobligatoriets blotta existens visar hur anmärkningsvärt liten tilltro den svenska staten har till studenters förmåga att skapa och upprätthålla frivilliga sammanslutningar för att tillvarata sina intressen. Det är att underskatta studenterna.

Fel! Okänt namn på

I sammanhanget bör påpekas att flera stora studentkårer, bland annat Uppsala studentkår, Linköpings teknologers studentkår och Lunds Ekonomkår, driver att kårobligatoriet bör avskaffas.

Moderata samlingspartiet vill avveckla kårobligatoriet med förnuft. Det är nödvändigt att studera de nuvarande reglerna för beskattning av landets kårer och nationer och att beakta de frågor kring momsredovisning, fastighetsbeskattning och beskattning av verksamheter som kan komma att bli aktuella vid ett avskaffande av obligatoriet. Särskild uppmärksamhet måste ägnas förhållandena för nationerna vid Lunds respektive Uppsala universitet och hur dessa nationers studiesociala kvalitet fortsatt skall kunna upprätthållas vid ett avskaffande av obligatoriet. Utgångspunkten måste alltid vara att dagens kårer och nationer inte får missgynnas skattemässigt när obligatoriet avskaffas.

Även studentinflytandet, studenternas möjligheter att bedriva utbildningsbevakning och studentkårernas oberoende mot lärosätena måste säkras. Dessutom måste en kommande utredning lämna förslag på framtida definitioner och avgränsning av studentkårernas kompetens.

Den enmansutredning som regeringen tillsatt, har getts ett uppdrag som enbart tycks handla om att göra obligatoriet mer tilltalande med i huvudsak kosmetiska förändringar. Vi vill istället se en parlamentariskt sammansatt utredning med uppgift att ta fram en handlingsplan för avveckling av kårobligatoriet samt en tidplan för denna. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen för beslut.

Studenters studiesociala situation

Studenternas studiesociala situation har länge varit eftersatt. Den studiesociala utredning, som levererade sitt slutbetänkande i början av 2004, presenterade inga förslag på avgörande förändringar. Därför är det nödvändigt att regeringen snarast tillsätter en ny utredning av den studiesociala situationen för landets studenter. Denna gång med tydliga direktiv för framtagande av förslag som innebär förändringar och förbättringar.

Det behövs en kartläggning av samspelet mellan studiestödssystemet och andra förmånssystem som bostadsbidrag, socialförsäkringssystem, socialbidrag och arbetslöshetsförsäkring. Dessutom måste situationen för studenter med barn ges särskild uppmärksamhet. Även studenthälsovården måste granskas ur ett studiesocialt perspektiv.

Studenternas situation har alltför länge fallit mellan stolarna. Vi anser att regeringen bör tillsätta en ny studiesocial utredning som är parlamentariskt sammansatt och där studenterna ges ordentlig representation.

Fel! Okänt namn på

Postdoks studiesociala situation måste ses över

Med postdoktoral forskning, så kallad postdok, menas nyblivna doktorer som vill skaffa sig mer forskningserfarenhet för att kunna bli självständiga forskare. Vanligen gör man sin postdok vid ett utländskt universitet eller forskningsinstitut. Detta finansieras ofta med stipendier som inte är sjukpenninggrundande.

Postdoks som är anställda inom EU/ESS-området kan lägga samman arbetsdagar utomlands och i Sverige för att komma upp i de 240 dagarna som krävs för sociala förmåner kopplade till sjukpenninggrundande inkomst. Detta gäller emellertid inte för dem som har en anställning utanför EU/ESS-området, exempelvis i USA där många naturvetare och medicinare vill göra sin postdok. De står inför samma problem som alla dem som finansierar tiden med stipendier.

Det är inte ovanligt att systemet medför att två föräldrar tappar den sjukpenninggrundande inkomsten efter en utlandsperiod med postdoktoral forskning. För ett land som vill uppmuntra människor att forska är detta naturligtvis förödande.

Dessutom finns det en jämställdhetsaspekt på problemet. Idag är kvinnor i klar minoritet inom de högre tjänsterna inom universitetsvärlden, såsom forskningsassistenter, lektorer, forskare och inte minst professorer. Detta gäller särskilt inom medicin och naturvetenskap, de två områden där postdoksystemet är mest etablerat. Därför är det viktigt att låta postdok och även doktorander behålla tidigare sjukpenninggrundande inkomst, så att det skall kunna gå att kombinera forskningskarriär med familj, inte minst för kvinnor.

Av de arbetsbaserade förmånerna i socialförsäkringssystemet har pension och föräldrapenning över garantinivå längst ”kvalificeringstid”. Som postdok kan man försöka att kompensera pensionsbortfall genom privata pensionsförsäkringar, men någon liknande möjlighet finns inte för föräldrapenningen. Alternativet är att antingen försöka spara ihop pengar av sin doktorandlön och postdokstipendium eller att drastiskt minska sina utgifter.

I den nya globala arbetsfördelningen ligger Sveriges konkurrenskraft i att erbjuda världsledande forskning samt attraktiva miljöer för forskningsintensiva företag och forskare. Om vi skall kunna konkurrera med kunskap, forskning och väl utbildad arbetskraft måste förutsättningarna för doktorander och postdoks studiesociala situation förbättras.

Stockholm den 28 september 2005

Sten Tolgfors (m)

Margareta Pålsson (m)

Ewa Björling (m)

Per Bill (m)

Peter Danielsson (m)

Tomas Högström (m)